



Johan H. Andresen, Leder for Etikkrådet

Lederens forord

Utenfor Norge høster Etikkrådet mange lovord for det vi gjør. I Norge får vi mye kritikk for det vi ikke gjør. Slik må det være. Etikkrådet som institusjon og de etiske retningslinjene ble opprettet av Finansdepartementet i 2004 for å bidra til at Norges oljeformue ikke er investert i selskaper som bryter grunnleggende etiske verdier. Den gang var slike retningslinjer for et så betydelig fond noe enestående i verden. Nå legger stadig flere investorer vekt på å opptre ansvarlig, og kravene som stilles både til investorer og selskaper har blitt strengere. Etter hvert har de etiske retningslinjene blitt justert gjennom demokratiske prosesser slik at de reflekterer denne utviklingen, og dette er en levende prosess som fortsatt pågår. Uansett hvordan retningslinjene er formulert, vil det være et stort rom for skjønn som Etikkrådet og Norges Bank i fellesskap skal forvalte.

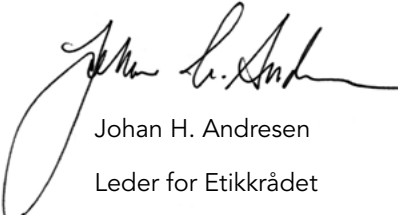
Det kan være krevende å omsette overordnede retningslinjer til en omforent praksis. Et eksempel på dette er klimakriteriet. Operasjonaliseringen av dette kriteriet har vist seg vanskelig. Etikkrådet har avgitt en håndfull tilrådninger, som Norges Bank foreløpig ikke har tatt stilling til. Selv om kriteriet bare har eksistert siden 2016, er likevel mange av forutsetningene allerede endret. Både Paris-avtalen og stadig skiftende kvoteregimer gjør hva som er atferdsbaserte normbrudd, til bevegelige mål. Likevel, Etikkrådet må avgi tilrådninger basert på det vi i dag kan stadfeste av adferd som fører til uakseptable utslipp, herunder vår vurdering av selskapenes evne og vilje til å endre slik adferd i fremtiden.

Et annet eksempel der Etikkrådets univers er i stadig endring, er menneskerettigheter. Stadig nye land med ulike syn på slike universelle rettigheter kommer inn i fondet. Når disse landene ikke gir investorer, deres rådgivere, NGOer eller media innsikt i bedriftenes adferd, har Etikkrådet en stor utfordring. Vi skal praktisere kriteriene konsistent, på tvers av geografi, kultur, styresett og samfunnsutvikling, men når informasjonstilgangen er ulik, er dette nær umulig i praksis. Én aktuell problemstilling er en rekrutteringspraksis som selskaper over hele verden anvender, der arbeidstakere rekrutteres i sine hjemland til arbeid i utlandet, og i noen tilfeller selv må bære hele kostnaden ved rekrutteringsprosessen. Når lavtlønnede arbeidere må ut med flere månedslønner for å sikre seg arbeid, kan dette sette dem i en tvangssituasjon. Denne adferden er omfattende, og kan grense mot moderne slaveri.

Vi har tidligere uttrykt bekymring for at utviklingen av helt autonome våpensystem kan medføre risiko for at selskap medvirker til brudd på humanitærrettens prinsipper. Snart vil disse våpensystemene være tilgjengelige. Annen teknologi, som muliggjør innsamling og manipulering av data, overvåking, og inngripen i styresett, har gått litt mer under radaren. Det er ikke sikkert at Etikkrådet er best egnet til å hindre at fondet er investert i selskaper som er involvert i slik virksomhet. Det er vanskelig å fange opp nye problemstillinger på forhånd, og ansvaret lar seg heller ikke så lett plassere hos selskaper i fondet. Etikkrådet fokuserer sin innsats på normbrudd som ligger i kjernen av vårt mandat, som for eksempel farlige arbeidsforhold, betaling av bestikkelse eller alvorlig forurensning, og som er tett knyttet til selskaper i fondet. Ofte føler vi at vi skulle ha gjort mer – fulgt opp flere saker, satt oss inn i nye problemstillinger og gått inn i problemkomplekser der selskaper tilrettelegger for uakseptable handlinger uten at de bærer hovedansvaret for normbruddene.

Likevel vil vi først og fremst trekke frem alle de positive effektene av Etikkrådets arbeid. Vi har i løpet av året erfart at den vurderingen vi gjorde av normbrudd knyttet til «beaching», ga ringer i vannet langt utover våre kyster. Tekstilstudien, som nå er på fjerde året, har gitt oss betydelig kunnskap til å vurdere hvor terskelen skal være for grove og eller systematiske brudd på menneskerettigheter. Dessuten, under en tre-landstur i Asia i høst, fikk vi igjen klare indikasjon på at selskaper ikke bare ønsker å unngå å bli utelukket av fondet, men også er i stand til å endre sin adferd relativt raskt – hvis de vil.

Dette siste poenget, at Etikkrådet i sin dialog med selskapene faktisk bidrar til at disse endrer sin adferd, er den minst kjente, men også blant de mest slående effektene av vårt arbeid. Ha likevel i hu – det er mandatet vi har for helt uavhengig å tilrå utelukkelse og offentliggjøre disse – som gjør vår dialog troverdig, og således muliggjør dette bidraget til å redusere etisk risiko i fondet.



Johan H. Andresen
Leder for Etikkrådet